

Notitie Aanpak plaagdierbeheersing: Ratten

Colofon

uitgave

Wijkonderhoud en Service
Stadsbedrijven
Gemeente Utrecht
030 – 286 00 00
info@utrecht.nl

in opdracht van

Afdeling Wijkonderhoud en Service
Organisatie Stadsbedrijven
Gemeente Utrecht

internet

www.utrecht.nl

informatie

L. Huisman
l.huisman@utrecht.nl
S.C. Krassenburg
s.krassenburg@utrecht.nl

Inhoudsopgave

1. Inleiding

1.1	Inleiding	4
1.2	Definitie plaagdieren en overlast	5
1.3	Afbakening	5
1.4	Afstemming	5
1.5	Wat biedt deze notitie?	6
1.6	Hoe gaan we verder?	6

2. Achtergrond

2.1	De biologische achtergrond van de bruine rat	7
2.2	Ratten en Volksgezondheid	7
2.3	Oorzaken rattenoverlast	8
2.4	Wettelijk kader	9

3. Integrated Pest Management (IPM)

3.1	Algemeen	10
3.2	Vier bestrijdingsniveaus IPM	10
3.3	Populatie draagkracht	11
3.4	Acceptatieniveaus (drempelvoorwaarde)	12
3.5	Proces IPM-methode	12

4. Integrale Aanpak

4.1	Proces	14
4.2	Verantwoordelijkheid en rollen	14
4.3	Regiegroep	15
4.4	Regiehouder	15
4.5	Meldingen	15
4.6	Monitoring	15
4.7	Communicatie	16
4.8	Groenaanpak	16
4.9	Riolering	16
4.10	Zwerfafvalaanpak	17
4.11	Onderhoud gebouwen (wering)	17
4.12	Voedselaanpak	17
4.13	Handhaving	18
4.14	Dierenwelzijn	19

Bijlage

•	Wet- en regelgeving	20
---	---------------------	----

1 Inleiding

1.1 Inleiding

Tijdens de behandeling van de programmabegroting 2019 heeft de gemeenteraad een amendement ingediend ([IBABS 2018-A53](#)), waarin het college werd opgeroepen een impuls te geven aan de aanpak van de rattenoverlast. In de afgelopen maanden hebben we in samenspraak met verschillende stakeholders zoals de GGD, Kennis- en Adviescentrum Dierplagen (KAD), Dierenbescherming, woningcorporaties en diverse afdelingen binnen de gemeente de kaders geïnventariseerd waaraan zo'n verbeterde aanpak moet voldoen. Dit heeft geleid tot deze 'notitie aanpak plaagdierbeheersing: ratten' waarbij Integrated Pest Management (IPM) centraal staat.

In elke stad komen dierplagen voor, dus ook in Utrecht. Overlast door plaagdieren is van alle tijden. In elk gebied ervaren Utrechters in meer of mindere mate overlast van plaagdieren. Ratten kunnen risico's voor de volksgezondheid met zich meebrengen. Daarom is de beheersing en bestrijding van ratten in de openbare ruimte een wettelijke taak van de gemeente. Het is lastig te kwantificeren en te benoemen wanneer de volksgezondheid in gevaar is; ook kennisorganisaties kunnen dit niet eenduidig aangeven. Het verzoek van de gemeenteraad om een impuls te geven betrof de rattenoverlast. Andere plaag- en overlastdieren zijn dan ook niet opgenomen in deze notitie.

Utrecht staat voor een gezond leefklimaat met voldoende groen, water, een aantrekkelijke openbare ruimte. Hierbij wordt een impuls gegeven aan het groen in de stad met oog voor mens en dier. Dierenwelzijn en een groene stad leven dan ook in Utrecht. Bij de bestrijding van ratten moet worden

gezocht naar het juiste evenwicht tussen ecologie en het beheersbaar houden van de rattenpopulatie. Hierbij dient dierenleed zo veel mogelijk te worden voorkomen.

We zien in Utrecht een toename van het aantal meldingen over ratten. In 2016, 2017 en 2018 zijn bij de gemeente respectievelijk 251, 249 en 362 meldingen gedaan over ratten in de openbare ruimte. Volgens verschillende kennisorganisaties op het gebied van plaagdieren, onder andere de Nederlandse Vereniging Plaagdiermanagement Bedrijven (NVPB), neemt het aantal meldingen van overlast door dieren (ratten, muizen, mollen en geleedpotigen) toe¹. Dit komt grotendeels door de verandering van het klimaat (zachtere winters en warmere zomers). In de toekomst valt dus steeds meer overlast te verwachten. Een integrale aanpak om deze overlast te beperken is dan ook gewenst.

In deze notitie ligt de focus vooral op meer beheersing van de rattenpopulatie in Utrecht. We willen dit bereiken door het toepassen van Integrated Pest Management (IPM), een duurzame aanpak om rattenoverlast te beheersen. Het doel hierbij is een integrale aanpak met diverse partijen binnen de gemeente Utrecht, zoals woningcorporaties, burgers, en ondernemers. Beheersing is immers alleen mogelijk wanneer alle belanghebbende partijen zich conformeren aan een integrale aanpak. Binnen de IPM-methode ligt de focus op preventieve maatregelen tegen rattenoverlast in plaats van daadwerkelijke bestrijding door middel van het zetten van (klem)vallen en/of chemische bestrijding (gif).

¹ www.nvpb.org/Plaagdieren/Veelgestelde-vragen#168

Als gemeente Utrecht zijn we tegen de inzet van chemische bestrijdingsmiddelen. Alleen in zeer bijzondere gevallen gebruiken wij chemische bestrijdingsmiddelen in de openbare ruimte. In het geval van ratten zetten we chemische bestrijdingsmiddelen alleen in wanneer er sprake is van een hoog gezondheidsrisico en als uiterst middel. Bij de keuze voor het type chemisch bestrijdingsmiddel wegen we het dierenwelzijn mee.

1.2 Definitie plaagdieren en overlast

Een plaagdier is een dier met eigenschappen die door bepaalde mensen als beschadigend, lastig of ongewenst worden beschouwd. Er is geen biologische definitie van een plaagdier. Wat wel of geen plaagdier is, hangt af van de definitie die mensen er aan geven en van de omgeving waar het dier aanwezig is. Een individuele rat in de openbare ruimte hoeft op zichzelf geen bron van overlast te zijn, terwijl diezelfde wilde rat in de keuken of slaapkamer wel een probleem is. Een enkele rat op straat hoeft geen probleem te zijn, maar kan mogelijk wel een indicatie zijn van een (te) grote populatie of een achterliggend probleem met bijvoorbeeld zwerfvuil, schuilgelegenheden, bouwkundige tekortkomingen of combinaties van deze factoren. Meldingen zijn daarom altijd zinvol, maar niet elke melding staat gelijk aan overlast.

De gemeente bestrijdt naast de bruine rat ook wespen en de eikenprocessierups. Deze laten we in deze aanpak buiten beschouwing. Bij alle andere (overlast)dieren, zoals ganzen, kippen, stadsduiven, huismuizen en kauwen, is er geen sprake van een (wettelijke) taak voor de gemeente. Overlastdieren nemen we dan ook niet mee in deze notitie.

1.3 Afbakening

Deze notitie richt zich uitsluitend op de beheersing en bestrijding van de bruine rat in Utrecht. Hierbij hebben we de aanpak afgebakend op twee aspecten: diersoort en locatie.

Diersoort

De aanpak is afgebakend tot wilde bruine ratten in de openbare ruimte. Ratten zijn mogelijke overbrengers van ziekteverwekkers en kunnen grote afstanden (tot enkele kilometers per nacht) afleggen. Dit maakt hen potentieel gevaarlijk. Omdat tot op heden de zwarte rat nog niet in het wild gesignaleerd is in Utrecht, nemen we deze niet op in deze aanpak.

Locatie

De gemeente is verantwoordelijk voor de aanpak van ratten in de openbare ruimte. Op private grond en in private panden, ligt de verantwoordelijkheid voor de beheersing/bestrijding van ratten bij de eigenaar en/of huurder van een gebouw of grond. De aanpak richt zich op de onderlinge samenwerking tussen en de verantwoordelijkheden van de verschillende betrokken partijen. Zo kunnen we een integrale aanpak tegen rattenoverlast ontwikkelen.

1.4 Afstemming

Voor het opstellen van deze notitie is er overleg en afstemming geweest met verschillende stakeholders, zoals de GGD, Kennis- en Adviescentrum Dierplagen (KAD), Dierenbescherming, woningcorporaties en

diverse afdelingen binnen de gemeente. Op deze manier werken we aan een integrale en structurele aanpak van rattenoverlast, waarbij ieder zijn verantwoordelijkheid pakt.

1.5 Wat biedt deze notitie?

Deze notitie biedt met Integrated Pest Management als vertrekpunt een aantal instrumenten waarmee zowel de gemeente Utrecht, als burgers en alle overige betrokken partijen binnen de gemeente op een gestructureerde wijze met rattenoverlast om kunnen gaan.

Op dit moment is er een jaarlijks budget van €45.000 beschikbaar voor de bestrijding van ratten en wespen. Naast dat budget is er door de raad ook eenmalig budget beschikbaar gesteld van €75.000, via een amendement (2018-A53) bij de behandeling van de programmabegroting 2019. Hiermee zijn wij in staat gesteld om deze notitie voor te bereiden en hebben wij in de uitvoering een aantal gerichte acties kunnen doen, zoals het treffen van fysieke maatregelen in het Julianapark en in Pijlsweerd.

Binnen de huidige budgetten wordt in 2020 gestart met een aantal acties als onderdeel van de IPM-methodiek, waaronder het inrichten van een centrale registratie van overlastmeldingen, het opstarten van een communicatie- en voorlichtingscampagne en het verder intensiveren van de samenwerking met verschillende stakeholders. Daarnaast worden aanpassingen in de Algemene Plaatselijke Verordening (APV) aan de raad voorgesteld en wordt het

Handboek Openbare Ruimte aangepast. De bestaande dienstverlening m.b.t. rattenoverlast wordt doorgezet en waar mogelijk worden overlastsituaties die een grotere aanpak vragen opgepakt door 'werk-met-werk' te maken.

1.6 Hoe gaan we verder?

De komende periode gaan we gebruiken om meer inzicht te krijgen in de omvang van de overlast. Indien blijkt dat de huidige en voorgestelde maatregelen onvoldoende toereikend zijn en er meer en grootschaliger dan nu moet worden ingezet op probleemlocaties komen we met een aanvullend maatregelenpakket.

2 Achtergrond

2.1 De biologische achtergrond van de bruine rat (*Rattus norvegicus*)

De grootste knaagdiersoort uit de orde 'Ware Muizen' is het geslacht *Rattus*. In Nederland komen de bruine en zwarte rat voor, waarvan de bruine rat het meest verspreid is over een groot gebied. Ratten zijn onderdeel van het ecosysteem en maken onderdeel uit van de (stads)natuur en onze omgeving. Ze zijn erg succesvol in overleven en profiteren van de gunstige omstandigheden die vaak door mensen worden gecreëerd. Het zijn evolutiekampioenen en pioniers, ze benutten elke kans. Ratten zijn goede puinruimers, die de leefomgeving, sloten en riolen schoonhouden. Bovendien zijn het bouwstenen van het ecosysteem, doordat ze ook weer een prooidier zijn voor predatoren waaronder marterachtigen, uilen en katten.

De bruine rat is van oorsprong een exoot die vanuit Azië naar Nederland is gekomen via handelsroutes, waarschijnlijk in de 18^e eeuw. De bruine rat wordt vaak geassocieerd met water. De bruine rat wordt ook wel rioolrat genoemd. De aanwezigheid van bruine ratten hangt vrijwel altijd samen met mensen (en hun afval). De bruine rat is voornamelijk 's nachts actief, vooral direct na de avondschemering en voor de ochtendschemering.

Bruine ratten planten zich het gehele jaar door voort, mits er voldoende voedsel is. De draagtijd van de bruine rat varieert van 20 tot 23 dagen. Gemiddeld krijgt het vrouwtje 7 jongen (rittens) per worp, maar dit kan oplopen tot circa 15. Het vrouwtje heeft gemiddeld 3 tot 5 worpen (bevallingen) per jaar, sterk afhankelijk van het voedselaanbod. In het wild worden bruine ratten gemiddeld 1 jaar oud met een maximum van 3 jaar. Vrouwtjes worden gemiddeld ouder dan mannetjes.

2.2 Ratten en Volksgezondheid

Ratten staan al eeuwen bekend als dragers en verspreiders van besmettelijke ziekten voor de mens. Onder andere de (zwarte) rat heeft in het verleden de pest door Europa verspreid. Ratten kunnen de *Leptospira*-bacterie bij zich dragen. Deze bacterie kan de ziekte van Weil (Leptospirose) veroorzaken. Risicogroepen zijn volgens de GGD voornamelijk jonge kinderen, zwangere vrouwen, ouderen en mensen waarbij het natuurlijk afweersysteem wordt onderdrukt (mensen met diabetes of de ziekte van Crohn). Ook mensen die werken met rioleringen, grond of open water en recreanten bij sloten, plassen en meren waar ratten voorkomen, hebben een verhoogde kans op besmetting. De bacterie die de ziekte veroorzaakt, kan via wondjes of via de ogen, neus en mond in het lichaam komen. Gelukkig is het risico op besmetting niet groot, maar het is wel belangrijk dat men weet hoe je de kans op deze ziekte zo klein mogelijk houdt.

Over het algemeen veroorzaakt de ziekte van Weil griepachtige verschijnselen, zoals hoofdpijn en misselijkheid. In ernstige gevallen ontstaan o.a. lever- en nierfunctiestoornissen en kan de ziekte dodelijk zijn, vooral als zij niet tijdig wordt onderkend. De sterftekans is door het Centrum voor Beroepsziekten geschat op 5 tot 10%.

De GGD regio Utrecht geeft aan dat er in 2017 en 2018 respectievelijk vier en drie gevallen van de ziekte van Weil zijn geconstateerd in Utrecht. Slechts bij één geval was er sprake van een binnenlandse besmetting. In 2019 zijn tot op heden nog geen gevallen van de ziekte van Weil geconstateerd. De GGD verwacht dat bij een grotere rattenpopulatie de verspreiding van besmettelijke ziekten toeneemt.

2.3 Oorzaken rattenoverlast

Ratten voelen zich thuis in een omgeving waar voldoende voedsel- en schuilmogelijkheden aanwezig zijn. Het is dan ook niet gek dat zij zich prettig voelen in een stedelijke omgeving. Wij mensen maken het de rat makkelijk om in onze omgeving te leven.

De rat geeft de voorkeur aan een niet te warme, vochtige omgeving en komt bijna overal voor waar mensen leven. De bruine rat maakt al snel van een (geschikte) plek zijn leefgebied. Zo zijn ze te vinden in flatgebouwen, winkelcentra, rioleringen, stallen en woonwijken, etc. De aanwezigheid van water, voedsel en nestgelegenheid is voornamelijk bepalend voor het leefgebied van de rat.

Voedselresten en zwerfafval

De mens laat vaak eten in de openbare ruimte achter: voedseldump vanuit geloofsovertuiging, eendjes voeren, barbecueën in de parken. Dit trekt plaagdieren aan. Er is dan ook mogelijk onvoldoende kennis bij de burgers over het achterlaten van voedsel en afval in de openbare ruimte en de gevolgen daarvan. Ratten gebruiken achtergelaten zwerfafval veelal als nestmateriaal.

De gemeente Utrecht is een “offensief” tegen (zwerf)afval in de stad begonnen: Actieplan Utrecht Schone Stad. Meer informatie over de aanpak zwerfafval en het Actieplan Utrecht Schone Stad in hoofdstuk 4.9.

Werkzaamheden riolering

Bruine ratten komen in onze rioolssystemen voor. Op zoek naar drogere plekken, kunnen ze via de huisaansluitingen van het riool gebouwen binnenkomen. Dit komt voor bij gebreken aan het riool

Bij vervangingsprojecten aan rioleringen raken ratten hun schuilplaats kwijt en verplaatsen zij zich in de directe omgeving. Hierdoor kan er een toename zijn van overlast van ratten in het betreffende gebied. Veelal gaat het hier om tijdelijke overlast: zodra het riool is vervangen, neemt de overlast vaak weer af. Het is van belang om bij rioolvervanging de oude riolering in zijn geheel te verwijderen, zodat deze niet als onderkomen kan worden gebruikt door ratten.

Gebouwen (werkzaamheden/onderhoud)

Bij slecht onderhoud van gebouwen zeker wanneer wering tegen knaagdieren ontbreekt, kunnen rattenpopulaties zich goed ontwikkelen. Dit helpt niet mee in het beheersbaar houden/krijgen van de rattenpopulatie. Door een slechte wering kunnen ratten gemakkelijk voedsel en schuilplaatsen vinden binnenin gebouwen. Een goede wering is ook van belang bij langdurige leegstand of renovatiewerkzaamheden van gebouwen: vaak is er nog voldoende voedsel en nestmateriaal te vinden voor een rat. Het is dan ook van belang om bij langdurige leegstand te zorgen voor een schoon en leeg gebouw.

Schuilplekken en groenonderhoud

Zoals al eerder is opgemerkt, maakt de rat al snel van een (geschikte) plek zijn leefgebied. In de openbare ruimte zijn veel schuilplekken beschikbaar. Dichte begroeiing zorgt voor ideale schuil- en nestelgelegenheden. De keuze van het soort beplanting belangrijk. Vaak wordt er voor bodem bedekkende planten gekozen omdat dit in het onderhoud gemakkelijker is. Het nadeel van bodembedekkers is dat deze vaak dicht begroeid zijn. De rat vindt ook een schuilplek wanneer struikachtige gewassen en geveltuinen niet goed worden bijgehouden.

Omdat de natuurlijke vijanden van ratten ook in het groen verblijven en bewoners een (weelderige) groen leefomgeving aantrekkelijk vinden, moet het juiste evenwicht worden gevonden in het groenonderhoud.

2.4 Wettelijk kader

Sinds 2015 gelden er landelijk strenge voorwaarden voor het gebruik van (ratten)gif in de openbare ruimte: alleen professionele bestrijders mogen gif gebruiken. Dit heeft voornamelijk te maken met de (door)vergiftiging naar andere dieren in de voedselketen van de rat. Ook is gebleken dat steeds meer ratten immuun worden voor rattengif, waardoor dit op langere termijn geen bruikbaar bestrijdingsmiddel zou kunnen zijn. Utrecht heeft als uitgangspunt geen chemische bestrijdingsmiddelen in te zetten in de openbare ruimte en loopt hierbij dan ook vaak voor op de landelijke ontwikkelingen.

Rattengif is tevens een belasting voor het milieu, omdat de werkzame stoffen niet of nauwelijks afbreken. Het gebruik van gif is op zich niet verboden, maar gif mag slechts in bepaalde gevallen gebruikt worden. Vanaf 2023 gelden er ook strengere voorwaarden voor het gebruik van gif in een binnenruimte. Dit geldt zowel voor ratten als voor muizen. De bestrijding van ratten wordt hiermee lastiger volgens het Kennis- en Adviescentrum Dierplagen (KAD) en de Nederlandse Vereniging Plagdiermanagement Bedrijven (NVPB). De verwachting is dan ook dat de aantallen ratten landelijk zullen stijgen. Als bijlage is een overzicht van diverse wet- en regelgeving opgenomen.

3 Integrated Pest Management

3.1 Algemeen

De gemeente zet in op het beheersbaar houden van de rattenpopulatie door middel van Integrated Pest Management (IPM). Binnen het IPM spelen de totale kennis over het plaagdier en de interactie op de plaats waar dat dier overlast veroorzaakt of kan veroorzaken, een zeer grote rol. Bestrijding van plaagdieren, zonder dat de oorzaak wordt weggenomen, leidt niet tot een structurele oplossing. Het wegnemen van de ontstaansbron of van de eerste levensbehoeften van een plaagdier, zoals voeding, schuil- en nestplaatsen, kunnen er voor zorgen dat er geen of minder chemische middelen nodig zijn om de overlast te verminderen. Chemische bestrijdingsmiddelen mogen alleen ingezet worden als alle preventieve maatregelen niet succesvol zijn, dan wel de volksgezondheid in gevaar komt. Zonder het wegnemen van de bronoorzaken zal, wanneer er wordt gestopt met de bestrijding, de diersoort opnieuw tot ontwikkeling komen en spoedig weer leiden tot overlast. Om die reden moet de aanpak van dierplagen worden uitgevoerd volgens de richtlijnen van IPM. We spreken dan niet meer van bestrijden, maar van beheersen, waarbij de nadruk ligt op preventie.

Definitie IPM:

*De implementatie van de juiste, duurzame populatiebeheermaatregelen, gebaseerd op een vooraf bepaalde drempelwaarde en de biologie en leefwijze van het betreffende organismen en hun relatie met de omgeving.
(bron Kennis- en Adviescentrum Dierplagen)*

Onder IPM verstaan we: het nemen van de juiste, duurzame maatregelen voor de beheersing van dierplagen om te voorkomen dat deze uitgroeien tot een dusdanige

populatie dat zij hinder of overlast veroorzaken of een risico vormen voor de leefbaarheid, de veiligheid of de (volks)gezondheid van mens en dier.

Kern IPM:

*Wat niet geboren is, hoef je ook niet te bestrijden!
(bron Kennis- en Adviescentrum Dierplagen)*

3.2 Vier bestrijdingsniveaus IPM

Binnen de IPM-methode zijn er vier bestrijdingsniveaus met een hiërarchische opbouw. Binnen deze bestrijdingspiramide zit een gelaagdheid zowel op maatregelen als op het inzetgebied van de verschillende bestrijdingsniveaus.

Bestrijdingsniveau's IPM:

Chemische bestrijding

Niet-chemische bestrijding

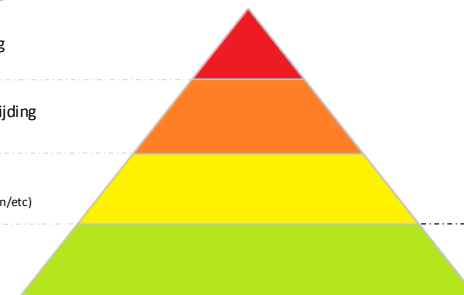
Habitatmanagement
(voedselaanbod/schuilplaatsen/etc)

Monitoring &
Communicatie

Inzetgebied:

Probleemlocaties
(inzet locatieafhankelijk)

Stadsbreed

(Afbeelding: bestrijdingspiramide IPM-methode)

Monitoring & Communicatie

Het laagste niveau is: 'Monitoring & Communicatie'. Dit niveau omvat de monitoring van de populatie en eventuele plaagontwikkelingen. Binnen dit niveau valt ook de algemene communicatie over plaagdieren, bijvoorbeeld over de achterliggende oorzaken, eventuele maatregelen en het meldingenproces.

Habitatmanagement

Het tweede niveau is: 'Habitatmanagement'. Dit bevat maatregelen die men inzet op probleemlocaties. Men kijkt locatiegericht naar de oorzaken van de rattenoverlast (aanwezigheid van voedselbronnen, schuilplaatsen e.d.), die er voor zorgen dat de omgeving een grote populatie ondersteunt (populatie draagkracht). Door het wegnemen van oorzaken neemt de populatie draagkracht af en hiermee ook de populatie. Om dit te versnellen, maar ook om mogelijke migratie (verplaatsing) van dieren te voorkomen, kan het noodzakelijk zijn om ook niet-chemische bestrijding in te zetten (niveau 3).

Niet-chemische bestrijding

Het derde niveau is: 'Niet-chemische bestrijding'. Hierin zit de inzet van 'diervriendelijke' (klem)vallen en dergelijke, waarbij het dier zo min mogelijk lijdt. De inzet van niet-chemische bestrijding kan om verschillende redenen nodig zijn:

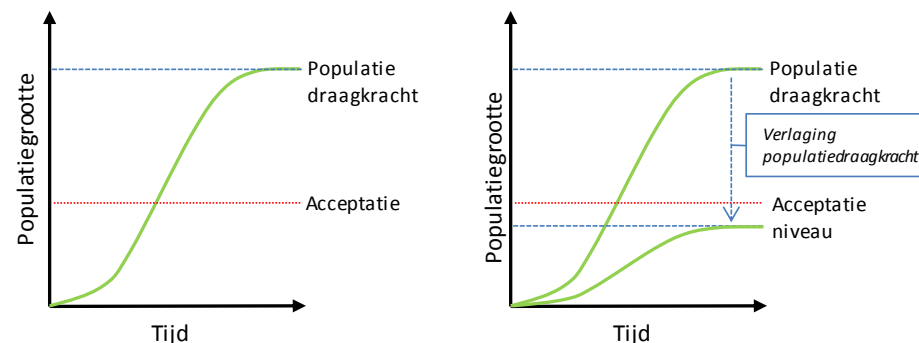
- Het voorkomen van migratie naar omliggende gebieden bij een daling van de natuurlijke populatie draagkracht.
- Wanneer het niet mogelijk is om het draagkrachtniveau zo te verlagen dat het onder het acceptatieniveau terecht komt.

Chemische bestrijding

Wanneer de bovengenoemde niveaus niet hun uitwerking hebben en er sprake is van een hoog volksgezondheidsrisico, kan men in het uiterste geval overgaan tot het vierde en hoogste niveau: 'Chemische bestrijding'. Gezien de huidige wetgeving en de mogelijke risico's op doorvergiftiging naar niet-doelsoorten en optredende resistentie, zijn we erg terughoudend met de inzet van chemische bestrijding.

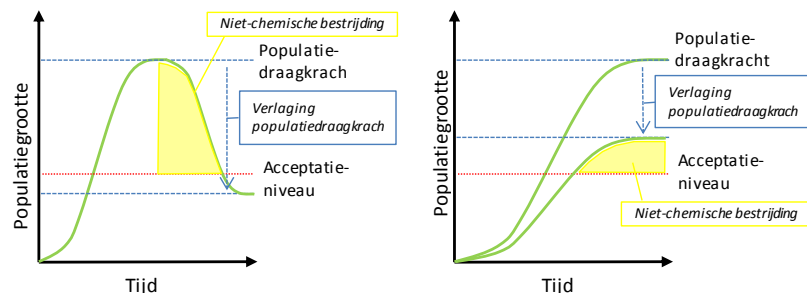
3.3 Populatie draagkracht

De kern achter de IPM-methode is: wat niet geboren is, hoeft ook niet bestreden te worden! Ook vanuit ethisch perspectief is dit een wenselijke ontwikkeling. Om dit voor elkaar te krijgen, is het nodig om de populatie draagkracht van de omgeving voor ratten te verlagen. Bij een lagere populatie draagkracht zullen er van nature minder ratten (over)leven in de betreffende omgeving. De populatie draagkracht van een omgeving wordt bepaald door een aantal factoren, onder andere de hoeveelheid voedsel, nest- en schuilmogelijkheden in de omgeving. Wanneer men door habitatmanagement deze factoren laat afnemen, daalt de populatie draagkracht van de omgeving ook.

(Afbeelding: grafieken populatie draagkracht versus populatie)

Bij een verlaging van de populatie draagkracht van een omgeving vindt er van nature (zoektocht naar nieuwe voedselbronnen en/of nest-/schuilplaatsen) een migratie plaats van ratten naar omliggende gebieden. Om dit tegen te gaan, is het noodzakelijk om ook mechanisch/niet-chemische bestrijding toe te passen. Op deze manier kan men de gecreëerde over-populatie snel verminderen

(Afbeelding: Versnelt terugdringen populatie met niet-chemische bestrijding i.c.m. verlaging populatiedraagkracht)

(Afbeelding: Inzet "permanente" niet-chemische bestrijding i.c.m. verlaging populatiedraagkracht boven acceptatiegrens)

Bij de verlaging van de populatiedraagkracht is de wens dat het nieuwe populatiedraagkrachtniveau onder het acceptatieniveau (drempelwaarde) terecht komt. Op deze manier blijft het aantal aanwezige ratten acceptabel zonder dat er langere tijd niet-chemische bestrijding hoeft plaats te vinden. Mocht het niet lukken om de natuurlijke populatiedraagkracht te verlagen tot onder het acceptatieniveau, dan zijn er twee opties: permanente niet-chemische bestrijding of het acceptatieniveau verhogen.

Gezien de huidige wetgeving en het principe van de IPM-methode zijn we erg terughoudend met de inzet van chemische bestrijding. Deze methode zou alleen ingezet moeten worden wanneer met de verlaging van de natuurlijke populatiedraagkracht en eventuele mechanische bestrijding de volksgezondheidsrisico's niet afdoende omlaag zijn gegaan. Het moet een uiterst redmiddel zijn waarbij terughoudend mee omgegaan moet worden.

3.4 Acceptatieniveaus (drempelwaarde)

De gemeente heeft een wettelijke taak om ratten te bestrijden in de openbare ruimte wanneer de volksgezondheid in gevaar komt. Navraag bij verschillende partijen, o.a. de GGD en KAD, leert ons dat het niet mogelijk is om precies te kwantificeren wanneer

de volksgezondheid in gevaar is. Dit is erg afhankelijk van de omgevingsfactoren, de aanwezigheid van risicogroepen en het gebruik van de openbare ruimte.

Het totaal niet accepteren van ratten in de openbare ruimte is geen optie. Een nullijn kan niet de drempelwaarde zijn voor de bestrijding van ratten: gezien de complexiteit en openheid van de openbare ruimte moeten we accepteren dat er ratten leven in onze nabijheid.

Een mogelijkheid om toch een ingrijpmoment te bepalen, is het gebruik maken van acceptatieniveaus. Hierbij kijkt men op de probleemlocatie naar de verschillende factoren die bepalend zijn voor vaststelling van mogelijke volksgezondheidsrisico's. In bepaalde locaties in de openbare ruimte is het, bijvoorbeeld door de aanwezigheid van risicogroepen (jonge kinderen) of een specifiek gebruik (spetterbadjes), minder wenselijk om ratten te hebben dan op andere locaties. Wanneer er sprake is van een gebied met een groter volksgezondheidsrisico kan men besluiten eerder in te grijpen en/of op een meer ingrijpende manier.

3.5 Proces IPM-methode

Binnen de IPM-methode maakt men gebruik van een cyclisch-proces met zes processtappen:

1) Inventarisatie

Op basis van de melding(en) vindt er een inspectie plaats van de overlastlocatie. Wanneer is vastgesteld om welk dier het gaat, kijkt men naar de mogelijke (bron)oorzaken van de overlast op de betreffende locatie.

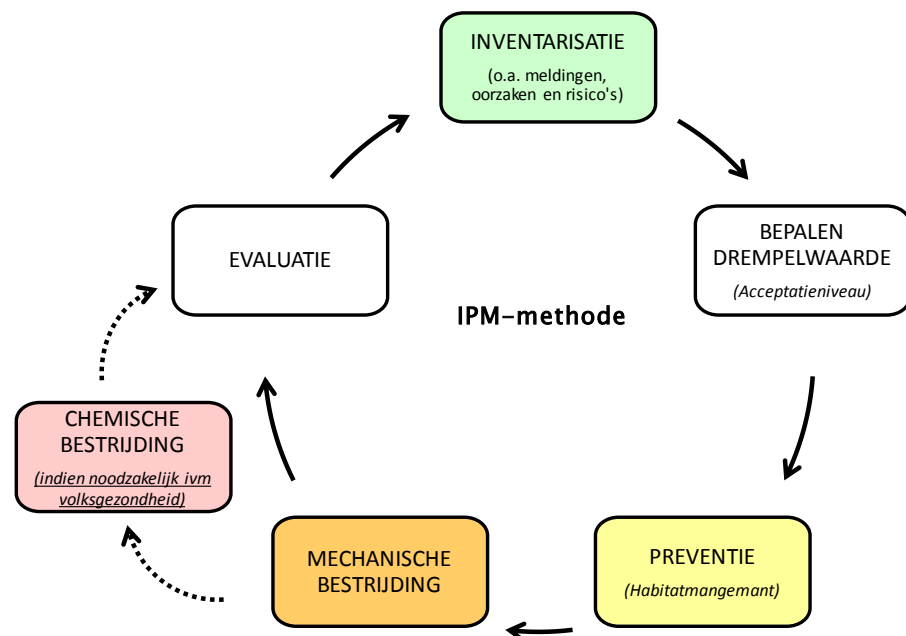
2) Bepalen drempelwaarde

Hierbij wordt gekeken naar de verschillende factoren die bepalend zijn bij vaststelling van een mogelijk volksgezondheidsrisico.

3) Preventie

Aan de hand van de geconstateerde (bron)oorzaken op de probleemlocatie wordt er een locatiegericht plan van aanpak gemaakt. In dit plan staan verschillende

maatregelen om de (bron)oorzaken aan te pakken en hiermee de populatiedraagkracht van de locatie te verminderen.

(Afbeelding: Schematische weergave van de procescyclus binnen IPM-methode)

4) Mechanische bestrijding

De inzet van mechanische/niet-chemische bestrijding kan om verschillende redenen nodig zijn. Bijvoorbeeld om te voorkomen dat er migratie plaatsvindt naar omliggende gebieden bij een daling van de natuurlijke populatiedraagkracht. Of wanneer het niet mogelijk is om het draagkrachtniveau zo te verlagen dat het onder het acceptatieniveau terecht komt. Het uitgangspunt is om dierenleed te voorkomen dus wordt er gebruik gemaakt van 'diervriendelijke' vallen, zoals klemvallen en dergelijke.

5) Chemische bestrijding

Wanneer er sprake is van een hoog volksgezondheidsrisico en preventieve maatregelen en/of niet-chemische bestrijding niet hun uitwerking hebben gehad. Dan kan men in het uiterste geval overgaan tot chemische bestrijding.

6) Evaluatie

Hierbij vindt de evaluatie plaats van het plan van aanpak voor de specifieke locatie. Mocht de overlast niet zijn afgenomen naar een acceptabel niveau, doorloopt men opnieuw de procescyclus.

4 Integrale Aanpak

4.1 Proces

Het is van belang dat er in de gemeente gemonitord wordt waar ratten zich bevinden om zo mogelijke overlastlocaties te kunnen aanpakken. Het registreren van meldingen is dus van groot belang. De gemeente ondersteunt deze centrale database en registratie van de meldingen voor alle betrokken partijen. Door deze centrale database kan een (potentiële) rattenplaag snel worden gesignaleerd.

Iedere betrokken organisatie is echter zelf verantwoordelijk voor de afhandeling van de bij hen binnenkomende melding en mogelijke bestrijding. Op privaat terrein is dus de eigenaar verantwoordelijk voor de afhandeling van de melding.

Zien we als gemeente in de centrale database dat er meerdere meldingen binnenkomen uit hetzelfde gebied en dat er sprake is van (dreigende) rattenplaag (overschrijding van het acceptatieniveau), dan schalen we de situatie op. De gemeente neemt de regie bij de rattenaanpak in het betreffende gebied. Er volgt een eerste fysieke inspectie van de probleemlocatie door een adviseur van de gemeente met kennis van de openbare ruimte. Hierbij gaat aandacht uit naar de (eventueel) aanwezige plaagdieren, risico's en overlastbronnen. Aan de hand van deze inspectie wordt bekeken welke preventieve maatregelen en/of mechanische bestrijding noodzakelijk is. Bij eventuele mechanische/chemische bestrijding laten wij dit uitvoeren door een gecertificeerd bedrijf. Daarnaast beoordeelt de betreffende expert of verdere opschaling noodzakelijk is. Als dit het geval is, dan zal de gemeente een kennisinstituut op het gebied van plaagdieren opdracht geven om een inhoudelijke probleemanalyse op te stellen. Uit deze

analyse moeten de oorzaken, omvang en de te ondernemen acties blijken. Afhankelijk van de oorzaken en de locatie eigenschappen stellen we een plan van aanpak op voor de betreffende locatie. De partijen, die een verantwoordelijkheid hebben bij het wegnemen van aanwezige bronoorzaken, worden verzocht om maatregelen/acties te ondernemen. Naast het wegnemen van bronoorzaken is in sommige gevallen mechanische bestrijding door middel van vallen noodzakelijk om het acceptatieniveau te behalen.

Wanneer een partij zijn verantwoordelijkheid niet neemt, dan gaat de gemeente in gesprek met deze partij(en). Als blijkt dat wettelijke verplichtingen niet nagekomen worden, dan handhaaft de gemeente waar mogelijk. Middels de in dit plan genoemde integrale aanpak met interne en externe partijen hopen we dat, door gezamenlijk optrekken en handelen, handhaving door de gemeente niet nodig is.

4.2 Verantwoordelijkheid en rollen

Een integrale aanpak om plaagdieren te beheersen is complex en betreft een groot aantal betrokken partijen en organisaties. Een overzicht van rollen en verantwoordelijkheden is dan ook noodzakelijk. Hieronder zijn in hoofdlijnen de (wettelijke) verantwoordelijkheden/verwachtingen weergegeven per hoofdgroep en onderliggende partij(en).

Groepen:	Rollen/verantwoordelijkheden:	Partijen o.a:
Gebouweigenaren	Is verantwoordelijk voor technisch staat van object (incl. riolering tot aansluiting gemeentelijk riool).	-Woningcorporaties -Particuliere eigenaren -Gemeente Utrecht
	Is verantwoordelijk voor de bestrijding van ratten op zijn eigendom.	
	Is verantwoordelijk om bij langdurige leegstand of renovaties het betreffende gebouw in schone toestand te brengen (geen afval of andere voedselbronnen).	
	Informeren van eventuele (tijdelijke) huurders over rattenproblematiek en eigen verantwoordelijkheid.	
Grondeigenaren	Is verantwoordelijk voor het onderhoud van terrein/object (groenonderhoud en afval).	-Woningcorporaties -Particuliere eigenaren -Gemeente Utrecht
	Is verantwoordelijk voor de bestrijding van ratten op zijn eigendom.	
	Informeren van eventuele (tijdelijke) huurders over rattenproblematiek en eigen verantwoordelijkheid.	
Bewoners	Is verantwoordelijk voor het op een correcte wijze weggooien van hun afval in aanwezige afvalvoorzieningen (containers, kliko's etc).	-Bewoners -VVE's
	Is verantwoordelijk voor het onderhoud van hun tuin/balkon en stalt hier geen afval.	
	Is verantwoordelijk voor de bestrijding van ratten in zijn woning.	
Ondernemers	Is verantwoordelijk voor het op een correcte wijze omgaan met hun (bedrijfs)afval.	-(Horeca)ondernemers
	Is verantwoordelijk voor het schoonhouden van de (nabije) omgeving van hun bedrijfspand/terras.	
	Is verantwoordelijk voor de bestrijding van ratten in zijn onderneming.	

Tabel: overzicht rollen/verantwoordelijkheden

4.3 Regiegroep

Vanuit de verschillende betrokken partijen, zoals de woningcorporaties, welzijnsorganisaties en de verschillende afdelingen van de gemeente Utrecht, vormen we een regiegroep. Deze regiegroep komt minimaal twee keer per jaar samen. De gemeente neemt de voorzittersrol op zich binnen de regiegroep. De regiegroep houdt zich vooral bezig met de samenwerking tussen de verschillende partijen en daarmee de integrale aanpak. Daarnaast spreken ze over de verschillende ontwikkelingen en eventuele verbeterpunten binnen de gezamenlijke aanpak.

4.4 Regiehouder

De gemeente Utrecht vult de rol van “regiehouder” in. De regiehouder is een spin in het web van de werkzaamheden bij de beheersing van rattenoverlast. De regiehouder is de contactpersoon voor en zoekt de verbinding tussen personen/organisaties die betrokken zijn bij de rattenaanpak. Tevens verzoekt de regiehouder de betrokken partijen om hun verantwoordelijkheid te nemen bij het oplossen van oorzaken voor rattenoverlast.

Als een gebiedsgerichte aanpak noodzakelijk is voor een probleemlocatie, dan heeft de regiehouder een adviserende en ondersteunde rol richting het betreffende gebied. De gebiedsorganisatie van de gemeente heeft op dat moment de verantwoordelijkheid voor een gebiedsgerichte aanpak. Dit houdt in de uitvoering van de aanbevelingen in probleemanalyse van het kennisinstituut en de regie naar andere externe partijen.

4.5 Meldingen

Meldingen van rattenoverlast geven ons een goed beeld waar een rattenproblematiek aanwezig is in de stad. Daarom roepen we mensen op het te melden wanneer zij ratten constateren. Dit kan bij de gemeente of bij de andere betrokken partijen (o.a. woningcorporaties). Om het beeld van deze meldingen scherp te krijgen, is het wel noodzakelijk om al deze meldingen centraal te registreren.

4.6 Monitoring

Op basis van een centrale registratie van de rattenmeldingen verwachten we de situatie beter te kunnen monitoren. Zo krijgen we een beter zicht op de mogelijke probleemlocaties.

Naast de monitoring van rattenoverlast via meldingen, zoeken we ook naar andere manieren in om de rattenpopulatie/-overlast te monitoren. Dit kan zijn vanuit onze eigen mensen die werkzaam zijn in de openbare ruimte,

andere databronnen die al beschikbaar zijn voor de gemeente en/of het creëren van nieuwe gegevens.

4.7 Communicatie

De gemeente maakt een communicatieplan over de aanpak rattenoverlast. Hierin besteden wij onder andere aandacht aan:

- Uitbreiding van de gemeentelijke website met informatie over plaagdierbeheersing (beleid, werkwijze en informatie per dier);
- Samenstelling van standaard communicatiemiddelen die ook beschikbaar worden gesteld aan andere partijen, zoals woningcorporaties, winkeliersverenigingen, moskeeën en overige maatschappelijke organisaties. Hierdoor ontstaat eenduidigheid in de communicatie. In deze standaard communicatiemiddelen besteden wij aandacht aan achtergrondinformatie over ratten, de meldingsprocedure(s) en bestrijdingsmethode;
- Het gebruik van lijmplanken in de horeca. Ondanks het verbod worden deze nog regelmatig aangetroffen;
- De gemeente maakt Q&A's (vraag/antwoordlijsten) voor bewoners, ondernemers, woningcorporaties en overige maatschappelijke organisaties. Deze plaatsen wij op de gemeentelijke website, maar kunnen we ook verspreiden tijdens informatiebijeenkomsten.

4.8 Groenaanpak

Door het onderhoud van het groen op een juist niveau uit te voeren, wordt grotendeels voorkomen dat ratten schuilplaatsen en nestelgelegenheden vinden. Wanneer er toch sprake is van een rattenoverlast en de oorzaak ligt (deels) in het groen zal de verantwoordelijke partij het groenonderhoud moeten intensiveren in aanvulling op het reguliere onderhoud (extra snoeibeurt e.d.). De gemeente neemt contact hierover op met de verantwoordelijke partij, als het geen gemeentelijk groen betreft.

Bij (her)inrichting van groenvoorzieningen kan men ook rekening houden met de rattenproblematiek, bijvoorbeeld met het soort beplanting en het ontwerp. Afhankelijk van de locatie zal gekeken worden naar de fysieke omgeving en het menselijk gedrag waarop (her)inrichting wordt afgestemd. Dit geldt voor zowel de groenvoorzieningen van de gemeente als voor de betrokken partijen. Dit in het kader van de integrale aanpak om eventueel rattenoverlast in de toekomst te voorkomen.

Bij bovengenoemde maatregelen, geïntensiveerd onderhoud en (her)inrichting, moet echter wel gezocht worden naar het juiste evenwicht tussen ecologie (biodiversiteit en natuurlijke vijanden) en rattenaanpak. Het ecologische groenbeleid moet zoveel mogelijk in stand gehouden worden.

4.9 Riolering

Een rioleringsstelsel dat geen gebreken vertoont, leidt normaal gesproken niet tot rattenoverlast. In principe is het gemeentelijke rioolstelsel in orde en wordt het jaarlijks beetje bij beetje vervangen, met een snelheid van ca. 5 km per jaar op basis van een MeerJaren Onderhoudsplan (MJOP). Wanneer er mankementen worden geconstateerd zoals defecte huisaansluitingen en kolken, dan moet de eigenaar/beheerder (verantwoordelijke partij) deze mankementen zo spoedig mogelijk proberen op te lossen om zo (ratten)overlast te voorkomen. Bij totale vervanging van de riolering dient de verantwoordelijke partij de oude riolering te verwijderen.

Bij werkzaamheden aan het riool wordt de leefomgeving van de rioolratten verstoord, waardoor zij zich verplaatsen in de omgeving. Soms leidt dit tot een (meestal tijdelijke) toename van overlast voor de buurt. Wanneer er werkzaamheden plaatsvinden, zal er in de bestaande projectcommunicatie aan omwonenden ook aandacht besteedt worden aan mogelijke

rattenoverlast en de rol die zij kunnen spelen in het voorkomen van de overlast.

Naast de communicatie aan omwonenden kan men, afhankelijk van de betreffende locatie, ook aanvullende maatregelen treffen op het gebied van bronoorzaken (zwerfafval en groenonderhoud) en eventueel mechanische bestrijding laten plaatsvinden. Om zo te zorgen dat de uit het riool tredende rat zich niet gaat vestigen in de nabije omgeving.

4.10 Zwerfafvalaanpak

Zwerfafval wordt veelal gebruikt als nestmateriaal en kan dienen als voedselbron. Door het schoononderhoud op een juist niveau uit te voeren, kan rattenoverlast grotendeels worden voorkomen. Wanneer er toch sprake is van een rattenoverlast en de oorzaak ligt (deels) in de aanwezigheid van zwerfafval zal de verantwoordelijke partij het schoononderhoud moeten intensiveren in aanvulling op het reguliere onderhoud. Ook hiervoor neemt de gemeente contact op met de verantwoordelijke partij voor intensivering, als het geen zwerfafval in de openbare ruimte betreft.

Actieplan Utrecht Schone Stad

In juli jl. is het '[Actieplan Utrecht Schone Stad](#) (2019 –2022)' gepresenteerd. Het plan geeft invulling aan de uitgesproken intentie in het coalitieakkoord 2018–2022: 'We zetten samen met bewoners en (buurt)organisaties in op de aanpak van zwerfafval, in het bijzonder op de plekken waar de overlast groot is.' Het Actieplan Utrecht Schone Stad is ontstaan vanuit de ambitie om samen met inwoners, belangenorganisaties, gebruikers en ondernemers te werken aan een schone stad. Een zestal pijlers vormt de basis van dit actieplan: communicatie, participatie, educatie, gedragsbeïnvloeding, ondernemers en evenementen. Dit offensief draagt bij aan de vermindering van zwerfafval in de stad en daarmee ook aan de aanpak van ratten.

4.11 Onderhoud gebouwen (wering)

Ratten komen op warmte en voedsel af in gebouwen. In de bebouwde omgeving zitten ratten vaak in kruipruimten en riolen. Overlast van ratten in huis wordt voorkomen door te zorgen dat ratten niet naar binnen kunnen en door voedselresten in afsluitbare bakken te bewaren. In het Bouwbesluit, de standaard regelgeving voor de bouw, is opgenomen dat het binnendringen van (onder andere) ratten moet worden tegengegaan.

Wanneer bij een locatieanalyse blijkt dat een van de oorzaken de wering van een gebouw of complex is, dan zal aan de eigenaar/beheerder worden verzocht het weringsprobleem te verhelpen. Wanneer partijen in gebreke blijven, dan zal, gehandhaafd worden in lijn met de relevante wet- / en regelgeving.

Verder zal, in het kader van het communicatieplan plaagdierbeheersing, op de webpagina van de gemeente Utrecht informatie verstrekt worden over wat wering is en wat men zelf kan doen, zodat ratten geen toegang meer krijgen tot woningen of bedrijfspanden.

Bij (langdurige) leegstand verwachten wij dat de verantwoordelijke partij een gebouw en/of grond schoon oplevert en de wering in stand houdt, tenzij dit door veiligheidsaspecten niet mogelijk is. Hierdoor kan voorkomen worden dat voedselbronnen en nestgelegenheden ontstaan in leegstaande gebouwen en/of gronden.

4.12 Voedselaanpak

De belangrijkste bronoorzaak van ratten, maar ook van vele andere plaag-, en overlastdieren, is de aanwezigheid van voedsel in de openbare ruimte. Met voedsel bedoelen we hier niet van nature aanwezige voedselbronnen, zoals vruchten en noten, maar door de mens gecreëerde voedselbronnen. Dit variërend van voedseldumping uit religieus oogpunt tot mensen die geen

voedsel willen weggooiën of gewoon uit gemakzucht tot aan “onschuldig” eendjes en vogels voeren. Al dit voedsel heeft een grote aantrekkingskracht op ratten. Naast de inzet van communicatiemiddelen om zo gedragsverandering te bewerkstelligen, zijn er ook aanvullende maatregelen nodig om het aanbod van voedsel in de openbare ruimte te verminderen.

“Eendjes voeren”

Een veel geconstateerd probleem in de openbare ruimte is het veelvuldig voeren van brood aan eendjes, duiven en overige diersoorten. Door overvloedig voeren wordt niet al het brood door de eendjes opgegeten. Dit achtergelaten brood trekt ratten aan. Daarnaast vervuilen de broodkruimels ook het water, wat schadelijke algen kan veroorzaken aan het oppervlak. Die algen doden niet alleen de vissen, maar zorgen er ook voor dat het water begint te stinken en het ecosysteem verstoord kan raken.

De gemeente onderzoekt of het mogelijk is om door middel van de APV (Algemene Plaatselijke Verordening) een (tijdelijk) verbod in te stellen op het voeren van dieren.

Een eventueel voederverbod biedt de mogelijkheid om op bepaalde plaatsen of tijden een verbod op het voeren van dieren in te stellen. Een verbod draagt bij aan de norm om anders om te gaan met overgebleven voedselresten. Een dergelijk verbod moet dan worden ingevoerd in samenhang met bestaande middelen, communicatie en handhaving.

Daarnaast willen wij kijken naar de mogelijkheden om op veel gebruikte voederlocaties borden te plaatsen. Afhankelijk van bovenstaande met betrekking tot de mogelijkheden binnen de APV, bepalen wij het typebord: een verbodsbord of een informatiebord.

Ook het “eendjes voeren” willen we meenemen in een bredere communicatie over de problematiek.

Brood/voedselinzameling

Om het probleem aan te pakken van voedseldumping uit religieus oogpunt, willen wij in samenwerking met moskeeën, woningcorporaties en andere maatschappelijke organisaties kijken naar verschillende oplossingsmogelijkheden.

Een mogelijke optie is de inzameling van voedselresten via de GFT-inzameling. Dit biedt bewoners de mogelijkheid om voedselresten voor hergebruik in te leveren. GFT-inzameling is nog niet in alle Utrechtse wijken mogelijk. In sommige hoogbouwcomplexen (>4 verdiepingen) worden geen GFT-containers uitgeleverd. Ook in gebieden waar voedseldumping zich het meeste afspeelt, zijn veel hoogbouwcomplexen te vinden.

Op dit moment loopt er een proef in Kanaleneiland, waarbij maatschappelijke organisaties een GFT-bak “adopter”en. Deze manier van inzamelen via het GFT vraagt wel de inzet van communicatiemiddelen en gezaghebbende personen in de wijk om bewoners op de hoogte te brengen wat er gebeurt met hun GFT-afval (brood/voedsel) en dat dit een duurzame methode is. Mogelijkheden om dit verder uit te breiden worden op korte termijn onderzocht en opgepakt.

4.13 Handhaving

Handhaving op zwerfafval en voedseldumping (voederverbod) is lastig, omdat deze niet aanmerking komt voor versnelde procedure van Centrale Verwerkingseenheid Openbaar Ministerie (CVOM). Ook moet de overtreding bij heterdaad worden ontdekt.

Een alternatief is om bestuursrechtelijk te handhaven. Dit kan bijvoorbeeld als overlast langer aanhoudt en te relateren is aan een bekend persoon of een bekende groep. Door hen een preventieve last onder dwangsom op te leggen kan de overlast mogelijk ophouden. Ook kunnen eventuele kosten voor schoonmaak aan de betrokken overtreders worden doorberekend. Dit zijn echter trajecten van de lange adem en tijdrovende inspanningen.

Vanuit de gebouweigenaren wordt verwacht dat zij huurders dan wel (tijdelijke) gebruikers aanspreken wanneer zij zich (ten aanzien van het gebruik van de gehuurde zaak) niet als een goede huurder gedragen. Indien dit niet het gewenste gedrag tot gevolg heeft, dan wordt verwacht dat de gebouweigenaar passende maatregelen neemt conform wet- en regelgeving.

Wanneer partijen geen actie ondernemen aan gebouwen of private grond om oorzaken van rattenoverlast weg te nemen, dan zal er vanuit de afdeling Toezicht & Handhaving van de gemeente hierop strikter worden nageleefd. Wanneer partijen in gebreke blijven, dan zal, daar waar mogelijk, gehandhaafd worden in lijn met de relevante wet- / en regelgeving.

4.14 Dierenwelzijn

Dierenwelzijn leeft in de samenleving. In deze integrale aanpak plaagdierbeheersing: ratten, worden de uitgangspunten van de Nota Dierenwelzijn Utrecht meegenomen. Hierin zijn onder andere relevante landelijke wet- regelgeving opgenomen met betrekking tot dierenwelzijn evenals de gemeentelijke uitgangspunten en beleid. Het uitgangspunt van de gemeente Utrecht is dan ook om geen chemische bestrijdingsmiddelen (gif) in te zetten – alleen als uiterst redmiddel – en gebruik te maken van ‘diervriendelijke’ rattenvallen. Ook bij de keuze voor het type chemisch bestrijdingsmiddel wegen we het dierenwelzijn mee.

Binnen IPM ligt de focus op preventieve maatregelen om plaagdieren te beheersen en zorgvuldigheid op het gebied van bestrijding. Alle betrokken partijen binnen de aanpak van ratten worden geacht onnodig dierenleed te voorkomen.

Bijlage: Wet- en regelgeving

Wetgeving *(bron: Kennis- en Adviescentrum Dierplagen)*

1. Wet publieke gezondheid
2. Waterwet en de Waterschapwet
3. Wet natuurbescherming
4. Wet gewasbeschermingsmiddelen en biociden (Wgb)
5. Bouwbesluit en de woningwet
6. Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo)
7. Besluit kleine herstellingen
8. Warenwet

1. Wet publieke gezondheid (Wpg)

De preventie en bestrijding van plaagdieren is veranderd in de Wet publieke gezondheid. De wet bepaalt dat de gemeente verantwoordelijk is voor de volksgezondheid bij het optreden van dierplagen en dus in gevallen dat die optreden nader onderzoek moet uitvoeren (bijv. inspectie van riolen) en in ernstige gevallen zelf handelend moet optreden. Volgens de Wet publieke gezondheid (Wpg) is de burgemeester verantwoordelijk voor de bestrijdingsmaatregelen als er gevaar is, of dreigt, voor de volksgezondheid. De Wpg heeft op deze wijze een vangnet functie. In de Wet publieke gezondheid²⁶ is vastgelegd dat de gemeente zorg moet dragen voor de uitvoering van de algemene infectieziektebestrijding, waaronder het nemen van preventieve maatregelen op dit gebied (artikel 6). Hier kan ook de preventie en/of bestrijding van dierplagen toe behoren.

2. Waterwet en de Waterschapwet

In de Waterwet²⁷ (artikel 3.2A) en de Waterschapswet (artikel 1)²⁸ is vastgelegd dat het voorkomen van schade aan waterschapswerken door muskus- en beverratten de taak is van de waterschappen. Wanneer bruine en zwarte ratten zich in gebieden bevinden die in beheer zijn van een waterschap, behoort ook de

evt. bestrijding van deze dieren tot de taak van het waterschap. Het is lastig precies te zeggen wie op welk moment en in welke situatie verantwoordelijk is voor het tegengaan van overlast door dieren. Voor ratten, muizen en geleedpotigen, ligt de verantwoordelijkheid over het algemeen bij gemeentes. Er zijn echter meer diersoorten die voor overlast kunnen zorgen. Afhankelijk van de diersoort en de context waarin deze diersoort voor overlast zorgt, ligt de verantwoordelijkheid onder andere ook bij provincies en waterschappen.

3. Wet natuurbescherming

Sinds 1 januari 2017 is de Wet natuurbescherming van kracht. Deze vervangt drie wetten; de Natuurbeschermingswet 1998, de Boswet en de Flora- en Faunawet. De Wet natuurbescherming beschermt Nederlandse natuurgebieden en planten- en diersoorten.

Vanaf 1 januari 2017 bepalen de provincies voor hun gebied wat wel en niet mag in de natuur. Zij zijn verantwoordelijk voor de vergunningen en ontheffingen. De Rijksoverheid is dan alleen nog verantwoordelijk voor de ontheffingsaanvragen en de gedragscodes.

In de Wet natuurbescherming staat beschreven welke middelen niet mogen worden gebruikt voor het vangen en doden van dieren. Klemmen, lijm en rodenators zijn voorbeelden van deze 'verboden vangmiddelen'. Echter, onder bepaalde omstandigheden mogen verboden vangmiddelen, zoals klemmen voor bruine/zwarte ratten en huismuizen toch worden gebruikt. In andere gevallen moet ontheffing worden aangevraagd. Dit doet men dus direct bij de betreffende provincie. Gemeenten hebben een signaleringsfunctie, en daarmee ook een verantwoordelijkheid betreffende onze beschermde natuur. De rol die gemeenten spelen bij de wettelijke bescherming van plant- en diersoorten wordt steeds groter. Van oudsher zijn gemeenten beheerder van de openbare ruimte en stellen zij bestemmingsplannen op. Daarbij spelen zij een actieve rol bij het borgen van de aanwezige natuurkwaliteit door het toepassen van bestemmingen en planregels waarbij rekening moet worden gehouden met de uitvoerbaarheid van het bestemmingsplan. Dat laatste houdt in dat voor alle ruimtelijke

bestemmingen op voorhand duidelijk moet zijn dat een initiatiefnemer bij plannen voor handelingen en activiteiten zoals bouwen naast een omgevingsvergunning in principe ook een vergunning Natuurbeschermingswet of ontheffing Flora- en faunawet kan krijgen.

4. Wet gewasbeschermingsmiddelen en biociden (Wgb)

De Wet gewasbeschermingsmiddelen en biociden (Wgb) regelt de toelating, het op de markt brengen en het gebruik van gewasbescherming middelen en biociden.

Gewasbeschermingsmiddelen bevatten 1 of meer actieve stoffen die zijn bestemd om planten of plantaardige producten te beschermen tegen schadelijke organismen.

Biociden zijn bestemd om schadelijke organismen te vernietigen, bijvoorbeeld als ongediertebestrijdingsmiddelen of als ontsmettingsmiddelen in zwembaden en ziekenhuizen. Ze worden gebruikt om bacteriën, algen, schimmels, onkruid, ongedierte, insecten, mieren, muggen en muizen te vernietigen of onschadelijk te maken.

De Wet gewasbescherming en biociden geeft uitvoering aan de Europese Biocidenrichtlijn 98/8/EG en de Europese Verordening (EG) nr. 1107/2009 voor het op de markt brengen van gewasbeschermingsmiddelen.

5. Bouwbesluit en de Woningwet

Het Bouwbesluit en de Woningwet bevatten voorschriften over het zodanig gebruik van een bouwwerk, open erf of terrein dat overlast door schadelijk of hinderlijk gedierte wordt voorkomen. De Woningwet (Ww) en het Bouwbesluit bevatten voorschriften over het zodanig gebruik van een bouwwerk, open erf of terrein dat overlast door schadelijk of hinderlijk gedierte wordt voorkomen. Het Wabo-bevoegd gezag (meestal de gemeente) heeft de taak toe te zien op de naleving van deze voorschriften. De niet-naleving ervan kan een overtreding vormen waartegen direct handhavend kan worden opgetreden, zonder dat eerst een aanschrijving vereist is.

6. Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo)

Wet van 6 november 2008, houdende regels inzake een vergunningstelsel met betrekking tot activiteiten die van invloed zijn op de fysieke leefomgeving en inzake handhaving van regelingen op het gebied van de fysieke leefomgeving. De Wabo bevat onder andere een voorschrift zoals: Het aantrekken van insecten, knaagdieren en ander ongedierte moet zo veel mogelijk worden voorkomen. Zo vaak de omstandigheden daartoe aanleiding geven, moet bestrijding van insecten, knaagdieren en ander ongedierte plaatsvinden. In alle te verlenen vergunningen dient een citaat opgenomen te worden betreffende plaagdierbeheer.